

Reflexe

Reflexe má v lidském životě obrovský význam. Když přestane fungovat vypínač a my se pokusíme jej opravit (protože předpokládáme, že se uvolnil jeden šroubek a drát neměl kontakt), může se při nedostatku zkušeností stát, že nesprávnou manipulací se nám podaří vyhodit pojistky. V první chvíli nevíme, proč k tomu došlo, ale reflexe nám dovolí si podrobně vybavit, co jsme přesně udělali, abychom mohli usoudit, kde se stala chyba. To je důležité pro budoucnost, můžeme se totiž téže chyby pro příště vyvarovat. To je vlastně experiment v malém a ve zjednodušení; vědecký pokus je mnohem složitější, ale v principu tu není žádný rozdíl. Náročnost vědeckých experimentů si vynutila některé zásady, jejichž dodržení je podmínkou uznání výsledků experimentální práce za platné. Mezi tyto zásady náleží přesný a vyčerpávající popis pracovních metod i materiálu, jehož bylo použito, zejména však záznam všech fakticky podniknutých kroků a jejich výsledků. Vědec musí v každé chvíli dobře vědět, co dělá, a musí být schopen o tom podat náležitě informace také ostatním vědcům. Mimořádně důležitá je však kontrola oné zvláštní aktivity, která je základním předpokladem a podmínkou každé vědecké činnosti, totiž aktivity myšlení. Reflexe dosahuje svého největšího významu a také své nejvyšší efektivity tam, kde se – jakožto myšlenková aktivita – obrací k samotnému myšlení a kde se tak začíná vážně zabývat sebou samotnou. Tu se ukazují právě meze možností vědeckého postupu: myšlení má ve vědě zcela mimořádnou důležitost – a přece žádná věda nedisponuje v rámci své odborné kompetence prostředky, jimiž by vědec mohl vlastní myšlení podrobovat náročné a zevrubné reflexi. Zároveň se přitom ukazuje, že předmětná skutečnost není to jediné, čím se vědec má zabývat (tedy že neplatí tradiční, ale předsudečný nárok tzv. vědecké objektivity, resp. že platí jen v přesně vymezených hranicích). Vědecká práce se neobejde bez práce myšlenkové, a myšlenky vědec nanajde jako objekt před sebou, ale musí na nějak přijít (musejí mu „napadnout“), a pak je musí pečlivě vypracovat. Věda v zájmu své přesnosti a přísnosti musí pracovat s dobře vymezenými pojmy, které však sama musí nasoudit, ustavit, vypracovat. Pojmy vědec nikde nenajde hotové (pokud je jen nepřejímá od jiných a z tradice). A právě pojmy a pojmovými souvislostmi se žádná věda, zaměřená na předmětnou skutečnost jakéhokoliv typu, nedokáže v rámci své kompetence zabývat. K tomu potřebuje disciplínu, která si s vědami co do přesnosti a přísnosti nezadá, ale nestává se a nesmí se nikdy sama stát specializovanou vědeckou disciplínou.

(Písek, 950719-1.)